

Φυσικό Περιβάλλον

Περπατήσαμε στους κόρφους της κοιλάδας των Τεμπών, ακολουθώντας το ιστορικό μονοπάτι των Κλεφτών. Καλά χαραγμένο στο δυτικό πρηνές του φαραγγιού μας ακολούθησαν νοερά κατά μήκος της βραχώδους και κατάφυτης κοίτης του Πηνειού οι άγρυπνοι φρουροί του τόπου.

Βοσκοί, διαβάτες, κατακτητές, επιδρομείς, κλέφτες και αρματολοί αλλά και αερικά τόσων άτυχων συνανθρώπων μας, που έχασαν τη ζωή τους εκεί. Τι περιμένουμε ακόμη για να στραφούμε με άλλη ματιά σ' αυτήν την απόκρημνη και εκ πρώτης όψεως αφιλόξενη περιοχή για να την βγάλουμε από το σκοτάδι και να της δώσουμε την προσοχή που της αξίζει και ζητά.

Στην Κοιλάδα των Τεμπών

ΚΕΙΜΕΝΟ:

Κατερίνα Ζαγκαρέτου

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ:

Άννα Καλαϊτζή

Μες στην κοιλά, όπως τα λέω, μες στην κοιλάδα των Τεμπών

Φόβος των μηχανοδηγών

Είναι ένας γε, όπως τα λέω, είναι ένας γεροπλάτανος

Μαγκούφης και παράφορος

Θανάσης Παπακωνσταντίνου

«Στα Τέμπη η φύση σκόρπισε σπάταλα όλα της τα δώρα, ορεινούς όγκους, πλαγιές, γκρεμούς, ανάβρες γάργαρες και δροσερές, που πιδακίζουν από τις βραχότρυπες, κλωρίδα πολυποίκιλη με αμέτρητες αποχρώσεις του πράσινου, δέντρα πανύψηλα και στο μέσον ένα ποτάμι μυθικό που κυλάει τα θολά νερά του ήρεμα, αθόρυβα και ασταμάτητα». Αυτά παρατήρησε ο Αβραάμ Ορτέλιους για αυτόν τον τόπο. Φλαμανδός χαρτογράφος και

γεωγράφος του 16ου αι. και δημιουργός του πρώτου σύγχρονου άτλαντα. Έτσι, αγέρωχη και επιβλητική παραμένει ακόμα η φύση εδώ. Στερώντας μας αδιάκοπα τόσες ανθρώπινες ζωές μοιάζει σαν να μας καλεί να τον προσέξουμε περισσότερο αυτόν τον τόπο. Μας καλεί να φροντίσουμε αυτήν την απόκρημνη και ανήλια κοιλάδα δίνοντας της φως, ώστε να πάρει μια νέα μορφή, λιγότερο δυσοίωνη και απειλητική.

Η κοιλάδα αποτελεί ένα εντυπωσιακό γεωλογικό οικοδόμημα. Προϊόν σεισμικής δραστηριότητας που σημειώθηκε στην ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου και της Όσσας δημιουργεί μια αιφνίδια διέξοδο των υδάτων του Θεσσαλικού κάμπου προς τη θάλασσα. Στα σπλάχνα της Κοιλάδας ο

Τμήμα της παλιάς σιδηροδρομικής γραμμής που κατασκευάστηκε το 1909 και καταργήθηκε το 2004, όταν τέθηκε σε λειτουργία η νέα χάραξη με διπλή γραμμή υψηλών ταχυτήτων

Πηνεϊός συγκεντρώνει τα κατακρημνίσματα των νοτιότερων απολήξεων της οροσειράς της Πίνδου, των παρυφών του Ολύμπου και της Όσσας. Τελικά, μέσα από μια πολυάραχη διαδρομή μήκους 10 περίπου χιλιομέτρων, τα ελευθερώνει στην αγκαλιά του Αιγαίου σχηματίζοντας το εύφορο Δέλτα του Πηνεϊού. Θα μπορούσε να είναι η κεντρική αρτηρία της Ελλάδας που με τα πανύψηλα κατάφυτα καρστικά πρανή ενώνει τη Μακεδονία με τη Θεσσαλία. Η διάβρωση, χημική και μηχανική, εξαιτίας του ανέμου και των κατακρημνισμάτων, δίνει στα βραχώδη ασβεστολιθικά τοιχώματα του φαραγγιού όψεις ευφάνταστες και σχήματα επιβλητικά. Τρομακτικά, πολλές φορές, να το παραδεχτούμε. Λαξεύει την πέτρα φτιάχνοντας σπηλιές και βραχοσκεπές. Γλυπτική με ορθοπλαγιές και σάρες που μαγεύουν τους διαβάτες. Σ' αυτούς τους κάθετους τοίχους κυριαρχούν,

περήφανα και κόντρα στον καιρό και στις συχνές κατολισθήσεις, θαμνώνες αείφυλλων σκληρόφυλλων ειδών και αρωματικά φυτά. Κυρίαρχα είδη είναι το πουρνάρι, η άρκευθος, η αριά, το σπάρτο, το θυμάρι και το θρούμπι, ενώ χαμηλότερα, κατά μήκος του υδρογραφικού δικτύου, στις ομαλότερες όχθες του ποταμού, συναντάμε την περισσότερο «τρυφερή» παρόχθια βλάστηση. Αποτελείται από λιγότερο ακανθώδη είδη και φυλλοβόλα όπως πλατάνια, γαύρους, λεύκες, οστριές και δρύες.

Η Κοιλάδα των Τεμπών, αυτός ο δυσανάβατος τόπος, απολαμβάνει το μεγαλείο της φύσης αλλά και την καταφρόνηση των ανθρώπων. Μια δυστοπική αποστροφή που προκύπτει από την ίδια την τραχύτητα του τοπίου, προκαλώντας αγιάτρευτες πληγές στους άτυχους διαβάτες και στις οικογένειές τους. Το άγριο ανάγλυφο με τις εκτεινές ορθοπλαγιές,

Ο σπριγινός ταξιδιώτης που διασχίζει τα Τέμπη, ελάχιστα αντιλαμβάνεται και υπολόγεται, μέσα από το όχημά του, τη φύση που τον περιβάλλει. Μόνο περπατώντας μπορεί να απολαύσει το μεγαλείο τους

Υπέροχη θέα σε κάποιο από τα πολλά βράχια «μπαλκόνια» κατά μήκος του Μονοπατιού

Η παλιά σιδηροδρομική γραμμή περιστοιχίζεται από κουτσουπιές, πλατάνια λεύκες και οπάρτα και περιτρέχει την κοίτη του Πηνειού, αποτελώντας ιδανικό τόπο για παρατήρηση της φύσης, ιδανικά με μια ποδηλατοδρεζίνα

τις βαθιές βραχοσκεπές και ρήγματα, κατέστειλε την οικιστική ανάπτυξη και την γεωργική δραστηριότητα, καθιστώντας την περιοχή πόλο έλξης μόνο για τους τολμηρούς λάτρεις της περιπέτειας.

Τη στρατηγική θέση και τις αμέτρητες φυσικές κρυψώνες της κοιλάδας προσπάθησαν επίπονα και επίμονα να εκμεταλλευτούν οι επιδρομείς και τα στρατεύματα τους από την αρχαιότητα. Τις περισσότερες φορές φυσικά, δεν κατόρθωσαν να προσπελάσουν την περιοχή. Τον 4ο αι. π.Χ., ο Πέρσης βασιλιάς

Ξέρξης απέφυγε το πέρασμα μέσα από την κοιλάδα, λόγω της στενότητάς της και πέρασε στη Θεσσαλία προτιμώντας τις πλαγιές του αισθητά πιο ομαλού Κάτω Ολύμπου. Τα Τέμπη απέφυγε και ο βασιλιάς της Σπάρτης Βρασίδης στη διάρκεια του Πελοποννησιακού πολέμου το 424 π.Χ., επιλέγοντας για τη διάβασή του τα στενά της Πέτρας. Το 394 π.Χ., ο Σπαρτιάτης βασιλιάς Αγησίλαος επιστρέφοντας από τους Περσικούς πολέμους, παράκαμψε και αυτός την άγρια κοιλάδα. Αργότερα οι Ρωμαίοι θα νικήσουν τους Μακεδόνες το 168 π.Χ. στην

Μια από τις πολλές σπηλιές στους κάθετους βράχους του φαραγγιού, που προσφέρουν προστασία από καιρικά φαινόμενα αλλά και υπέροχη θέα

Πύδνα περνώντας και αυτοί από τον Κάτω Όλυμπο της Πιερίας και όχι από την κοιλάδα. Το 1423 η ίδια περιοχή συντέλεσε στο να καταλάβουν οι Οθωμανοί την ανατολική Θεσσαλία, ενώ μεγαλύτερη σημασία έπαιξε η κοιλάδα κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Οι Γερμανοί κατακτητές, ακολουθώντας την διαδρομή που χάραξε ο Ξέρξης, επιτέθηκαν στην Ελλάδα και κατέλαβαν το 1941 τη Θεσσαλονίκη. Βρήκαν καταφύγιο στο κάστρο του Πλαταμώνα και, όταν περισσότερα γερμανικά στρατεύματα κατέφτασαν στην περιοχή, εξουδετέρωσαν τους Άγγλους κατακτητές και πήραν τον δρόμο για την Αθήνα. Τότε οργανώθηκαν και οι ελληνικές ομάδες ανταρτών, οι οποίοι, μαθημένοι στον τρυγμό της πέτρας και στην προσπέλαση της πυκνής βλάστησης, εκμεταλλεύτηκαν καλύτερα

τις κρυφές σπηλιές και τα περάσματα της κοιλάδας. Κατατρόπωσαν του Γερμανούς σε σφοδρές μάχες που έλαβαν χώρα στις όχθες του Πηνειού, αφήνοντας πίσω εκατοντάδες νεκρούς.

Τότε ήταν, το 1944 που ανατινάχθηκε γερμανική αμαξοστοιχία στοιχίζοντας τη ζωή σε 400 τουλάχιστον Γερμανούς. Πενήντα πέντε χρόνια αργότερα η στενή κοιλάδα αφαίρεσε τη ζωή από έξι νέους ανθρώπους μετά από σύγκρουση οχημάτων, ενώ το 2003 τραγικό δυστύχημα «έβαψε» την περιοχή με το αίμα 21 μαθητών κατά τη σύγκρουση του σχολικού τους λεωφορείου με φορτηγό. Η κορύφωση υπήρξε βέβαια, την άνοιξη του 2022, όταν 57 νέοι συνάνθρωποί μας έχασαν τη ζωή τους σε σφοδρή σύγκρουση αμαξοστοιχίας. Η εντυπωσιακή κατάφωτη

κοιλάδα συνέδεσε για τα καλά το όνομά της με τον ανθρώπινο πόνο και το σκιερό πρόσωπο του πένθους.

Όμως η φύση δε συμμετέχει στα βάσανα και στις τραγωδίες των ανθρώπων. Μεταμορφώνεται και κινείται στο δικό της ρυθμό προκαλώντας μας ασταμάτητα με γοητεία και σαγήνη.

Σκαρφαλωμένο στο ανατολικό πρηνές της κοιλάδας βρίσκεται το μονοπάτι γνωστό σήμερα ως «κλέφτικο». Ακολουθώντας το μπορούμε να περιηγηθούμε στους κόλπους της κοιλάδας. Μπορούμε να αισθανθούμε τον απόηχο της ιστορίας, να αναλογιστούμε το μεγαλείο της φύσης και την υπεροχή της απέναντι στο ανθρώπινο μέγεθος.

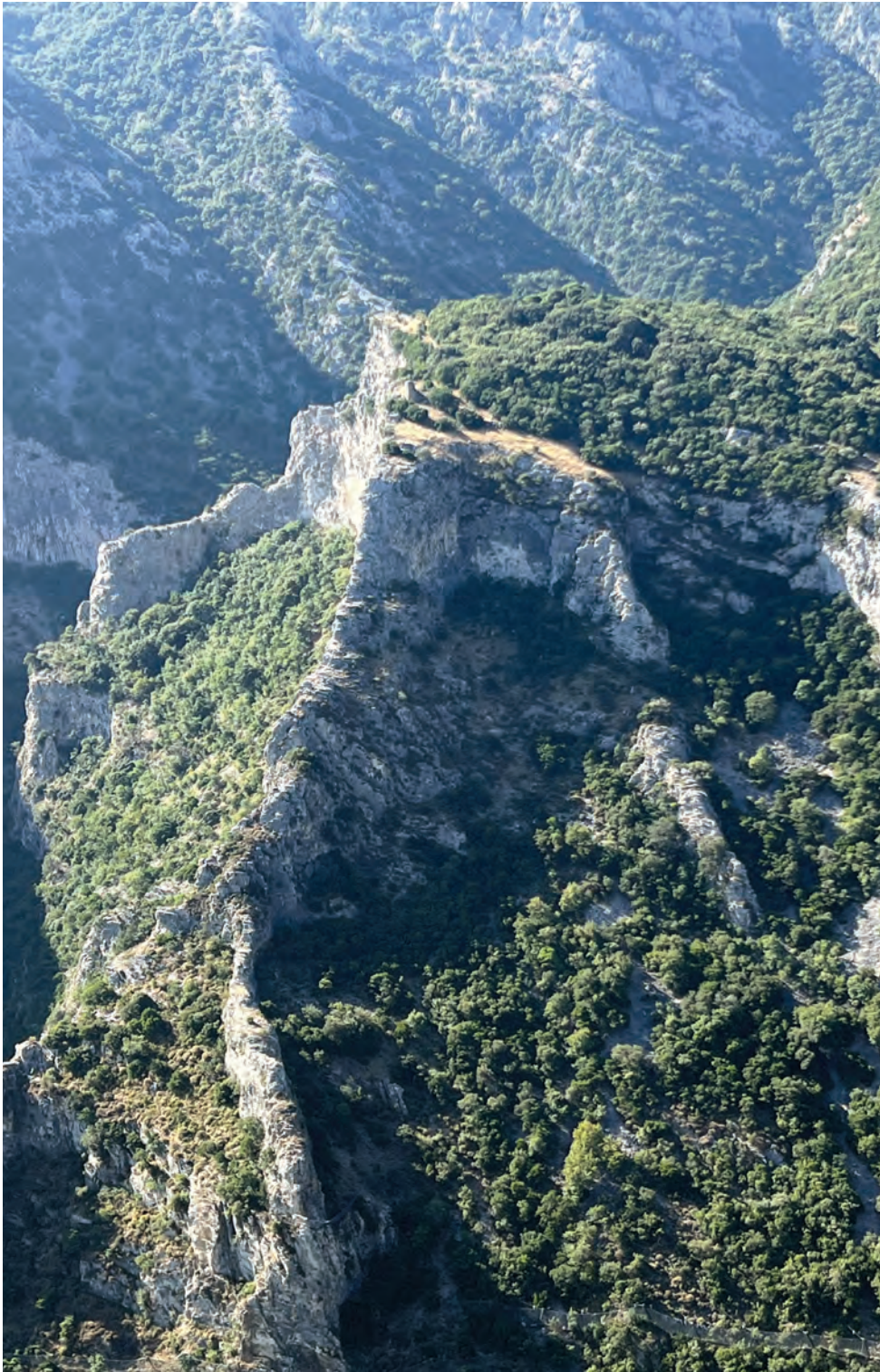
Το πέρασμα τόσων στρατευμάτων, ανταρτών και κυνηγημένων, μας άφησε παρακαταθήκη μια καλά χαραγμένη διαδρομή, την οποία

συντηρεί και σηματοδοτεί ο ΕΟΣ Λάρισας. Ένα έργο δύσκολο που δυσχεραίνεται από τις τεχνικές δυσκολίες που προκύπτουν κάθε χρόνο λόγω της σκληρόφυλλης και ακανθώδους βλάστησης, ευνοούμενη από το υψηλό ύψος βροχής και τα επίπεδα υγρασίας. Ξεκινάμε τη διαδρομή μας από το χωριό Τέμπη και σε απόσταση 4,5 χλμ. τελειώνει ο δρόμος δίπλα σε μια γαλαρία. Εκεί είναι η αρχή του μονοπατιού όπου και θα αφήσουμε το όχημά μας. Μπαίνοντας στον οικισμό Τέμπη μπορούμε να επισκεφτούμε τον υπό αναστήλωση τεκέ Χασάν Μπαμπά, τον οίκο δηλαδή συγκέντρωσης των δερβίσηδων κατά την Οθωμανική Αυτοκρατορία, περιοχή που ταυτίζεται με τον οικισμό Λυκοστομίου κατά τους Βυζαντινούς χρόνους.

Αυτό που κατάφερε να σωθεί μέχρι σήμερα είναι ο τουρμπές, μια τετράγωνη κατασκευή με πλίθινο θόλο και τύμπανο επενδυμένο

Ο τεκές Χασάν Μπαμπά στην είσοδο του χωριού Τέμπη, όπως σώζεται σήμερα, με τις εργασίες συντήρησης και ανακατασκευής να φτάνουν σύντομα στο τέλος

Το καλά κρυμμένο Κάστρο της Οριάς στους κόρφους της χαράδρας του απέναντι πρानούς

Η σήμανση του μονοπατιού αραιή και χρήζει βελτίωσης

με φύλλα μόλυβδου. Δίπλα στο κύριο κτίριο μπορεί κανείς να δει και τα ερείπια του τζαμιού.

Φτάνοντας στο τέλος της ασφάλτινης διαδρομής και πριν μπούμε στο μονοπάτι αξίζει να κατηφορίσουμε προς τις σιδηροδρομικές γραμμές, μια κατάβαση λίγων μόνο λεπτών, για να δούμε τη μνημειακή πλάκα, φόρο τιμής στους αγωνιστές του Β Παγκοσμίου Πολέμου.

Επιστρέφουμε από το ίδιο και εντοπίζουμε το μονοπάτι που ξεκινά να ανηφορίζει την πετρώδη πλαγιά. Προχωράμε παράλληλα με την παλιά σιδηροδρομική γραμμή και ψηλότερά της, καθοδηγούμενοι από αραιά σημάδια και κορδέλες. Κινούμαστε αρχικά σε αραιή θαμνώδη βλάστηση με τοπικές δυσκολίες εύρεσης του μονοπατιού λόγω της

ανηφορικής κλίσης και της αραιής σήμανσης. Μετά από 400 περίπου μέτρα πορείας κάνουμε έναν ελιγμό και συναντάμε ένα πυκνό δάσος από πουρνάρια. Πεζοπορούμε υπό σκιά μέχρι να φτάσουμε σε εγκαταλελειμμένο κτίριο και ελαιώνα. Εκεί βρίσκουμε χωματόδρομο καλής βατότητας που μας οδηγεί στον δασικό δρόμο που συνδέει τα Τέμπη με τον οικισμό της Ραψάνης. Τον ακολουθούμε προς τ' αντί της πλαγιάς για μια στροφή του δρόμου και εντοπίζουμε το μονοπάτι το οποίο ακολουθεί την κατεύθυνση της κοίτης του Πηνειού. Η κλίση πια ομαλότερη προσφέρει μαγευτική θέα στο απέναντι πρानές. Αφού διανύσουμε 2.5 περίπου χιλιόμετρα από το σημείο εκκίνησης και λίγο πριν αρχίσουμε να ανηφορίσουμε και πάλι, μπορούμε να

Μέσω της διαδρομής via ferrata μπορεί κανείς να απολαύσει μοναδικές οπτικές της κοιλάδας και με απόλυτη ασφάλεια να κινηθεί στα βράχια, ζώντας μια ανεπανάληπτη εμπειρία

Ξαποστάσουμε σε κάποιο από τα πολλά βράχια «μπαλκόνια» κατά μήκος του μονοπατιού. Τότε θα αντικρύσουμε το καλά κρυμμένο Κάστρο της Ωριάς ή Ομβριάς στους κόρφους της χαράδρας του απέναντι πνανούς. Πρόκειται για ένα πύργο-φυλάκιο, ένα παρατηρητήριο φράγκικης ή καταλανικής προέλευσης, χτισμένο σε μια στρατηγική θέση για τον έλεγχο και την άμυνα της φρουράς με καλή ορατότητα ολόκληρης της κοιλάδας των Τεμπών προς τ' ανάντι και κατάντι του Πηνειού. Η μόνη πρόσβασή του από τα Αμπελάκια, με ένα μακρύ μονοπάτι. Το κάστρο πήρε το όνομά του από την κόρη του ηγεμόνα που πρωτοστάτησε στον αγώνα

κατά των Οθωμανών τον 15ο αι. Μετά από περισσότερα από 10 χρόνια μάχης και πολιορκίας το κάστρο «έπεσε» στα χέρια τους, όταν ένας Οθωμανός πολεμιστής κατάφερε να εισέλθει στο κάστρο μεταμφιεσμένος σε μοναχό.

Συνεχίζουμε την πορεία μας που ακολουθεί πιστά την κατεύθυνση της κοίτης και μας προσφέρει αδιάκοπη θέα στα σπλάχνα της κοιλάδας. Φτάνουμε στο ψηλότερο σημείο της διαδρομής, ενώ έχουμε διανύσει 3.5 χλμ. και ξεκινάμε πλέον μια κατηφορική πορεία σε αραιή βλάστηση και σε ακόμα περισσότερο πετρώδες έδαφος. Μπαίνουμε ξανά σε ένα σύντομο τμήμα δάσους για να φτάσουμε σε δρομάκι που καταλήγει σε χωματόδρομο.

Η κατάβαση στην κοιλάδα των Τερπιών είναι ιδανική για μια πρώτη εμπειρία στο rafting. Με περάσματα 1ου και 2ου βαθμού δυσκολίας, είναι κατάλληλη για οικογένειες, αρχάριους, παιδιά και μεγάλες ηλικίες. Κατά τη διάρκεια της κατάβασής έχουμε τη δυνατότητα να κάνουμε μια στάση στην Αγία Παρασκευή για μια επίσκεψη στο «Αγίασμα»

Ο δασικός αυτός δρόμος μας οδηγεί στο εκκλησάκι του Αγ. Κωνσταντίνου όπου ολοκληρώνουμε την πορεία μας.

Η διαδρομή έχει μήκος 6 χλμ. και η συνολική υψομετρική ανάβαση είναι 590μ. Εξασφαλίστε ένα όχημα στο σημείο τερματισμού καθώς η πορεία μπρος-πίσω είναι ιδιαίτερα απαιτητική και πολύωρη. Προτεινόμενοι μήνες πεζοπορίας στην περιοχή: Μάιος- Ιουνίος και Σεπτέμβριος - Νοέμβριος. Αποφύγετε να επισκεφτείτε την κοιλάδα μετά από έντονες βροχοπτώσεις. Εκτός από κατάφυτα μονοπάτια με εντυπωσιακή θέα όταν επισκεφτείτε την κοιλάδα των Τερπιών μπορείτε να απολαύσετε

και άλλες δραστηριότητες όπου εταιρείες υπαίθριων δραστηριοτήτων προσφέρουν: Κανό/καγιάκ, rafting, via ferrata και απλό road-trip στα γραφικά χωριά.

Η παλιά σιδηροδρομική γραμμή επίσης προσφέρεται και για την εισαγωγή μιας νέας όλο και περισσότερο διαδεδομένης δραστηριότητας -κυρίως στο εξωτερικό- αλλά και σε κάποιες περιοχές της νότιας Ελλάδας, τον σιδηροδρομικό ποδηλατουρισμό ή αλλιώς railbiking. Με την ποδηλασία στις παλιές εγκαταλελειμμένες ράγες της γραμμής, χρησιμοποιώντας ειδικά χειροκίνητα τρενοποδήλατα, κοινώς ποδηλατοδρεζίνες, μπορεί κανείς να έρθει σε επαφή με το μεγαλείο της κοιλάδας και παράλληλα να

Το εκκλησάκι του Αγ. Κωνσταντίνου, όπου βρίσκεται ο τερματισμός της πορείας μας. Εκεί έχουμε εξασφαλίσει ένα όχημα που θα μας επιστρέψει μέσω σύντομου δασικού δρόμου στην κεντρική ασφάλτινη αρτηρία και στην συνέχεια στο χωριό Τέμπη και στο όχημα που αφήσαμε στην αρχή του μονοπατιού

έχει την ευκαιρία να περάσει δίπλα από τις πιο σημαντικές ιστορικές τοποθεσίες της περιοχής. Έτσι ο ιστορικός αυτός σιδηρόδρομος θα ζωντανέψει ξανά και θα πάρει μια νέα ευχάριστη όψη, ψυχαγωγώντας αλλά και ενημερώνοντας τους επισκέπτες. Περισσότερες πληροφορίες για τη δραστηριότητα στο railbiking@gmail.com Ανάμεσα στα χωριά Ραψάνη και Τέμπη βρίσκεται καλά κρυμμένο ένα ακόμα στολίδι της περιοχής. Ένα από τα μεγαλύτερα τοξωτά γεφύρια των Βαλκανίων, το «γεφύρι του Ομολίου» από το οποίο σώζονται σήμερα κάποια τμήματα και λίγες αψίδες, δυστυχώς μέσα σε οργιώδη βλάστηση σχεδόν αθέατο και δύσκολα προσβάσιμο.

Μέρη σαν κι αυτά, όπου τα στοιχεία της φύσης ενώνονται τόσο απρόσκοπτα και προσφέρουν υψηλές συγκινήσεις, δημιουργώντας εικόνες βγαλμένες από παραμύθι, δεν μπορούν παρά

να γεμίσουν το ανθρώπινο μυαλό έμπνευση και δύναμη. Καταφέρνουν αβίαστα να μας εξοπλίσουν με κουράγιο και πάθος παρά τη σκοτεινή σκιά που τα έχει καλύψει. Δεν μένει παρά να δώσουμε μια ευκαιρία και να τα προσεγγίσουμε εκ νέου. Τότε είμαστε τυχεροί. Βρίσκουμε νόημα, συναντιόμαστε με μια ζωή λιτή και ουσιαστική.

Χρήσιμες Πληροφορίες:

Δήμος Τεμπών:
www.dimostempon.gr
τηλ.: 2495350400

Olympos Trek:
τηλ.: 6932545001
www.olympostrek.gr

Trekking Hellas
Ανατολική Θεσσαλία:
τηλ.: 6981455226

Τμήμα του υπό έκδοση χάρτη «Κίσαβος» της Ανάβασης

Τμήμα του εντυπωσιακού «Πετρογέφυρου» του Ομολίου, που περιμένει υπομονετικά την συντήρηση και ανάδειξή του

